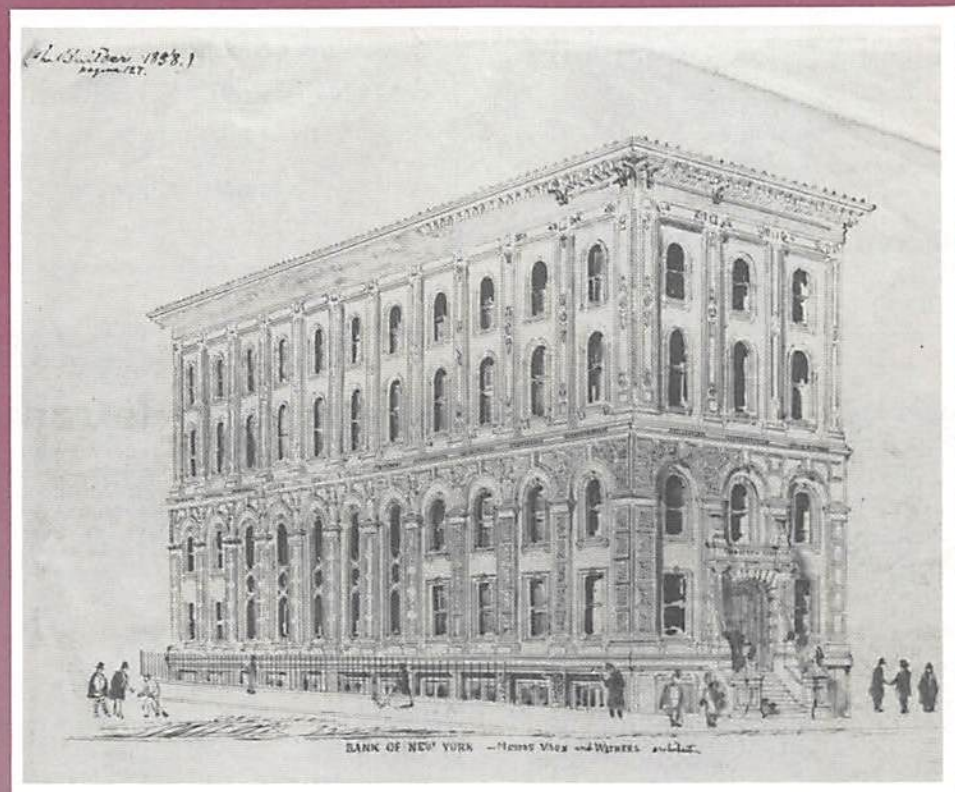

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

NOVEMBER 8 · 92

Ryska sedlar 1917-1923

Kungl Myntkabinettet - inte enbart pengar

Konsumentprisindex

SVERIGE 15:—
NORGE 15:—
DANMARK 15:—

MYNTAUKTION

Skriftlig

Sista anbudsdag: 8 Februari 1993

Betydande svensk GULD MYNTSAMLING

Auktionskatalog 40,-

Arsabonnemang för hela 1993 kostar 120,-

Postgiro: 48 92 03-0.

Antikören
Stureplatsen 1
S-411 39 Göteborg
☎ 031-18 3960

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-662 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlars Förening

Sveriges Mynthandlars Förening

är organisationen för etablerade mynthandlare i Sverige. Föreningen bildades redan 1973 och har idag 27 medlemmar, verksamma på 15 orter i landet. Du som önskar köpa, sälja eller värdera mynt, sedlar eller medaljer – Vänd Dig alltid till en etablerad mynthandlare! Medlemmar i Sveriges Mynthandlars Förening har den erfarenhet och kompetens som krävs för att avgöra och garantera äkthet och kvalitet på mynt och andra numismatiska objekt. Den yrkeskunskap de professionella mynthandlarna har, borgar för seriös behandling och köptrygghet! Inom föreningen finns en reklamationsnämnd dit Du som kund kan vända Dig om Du skulle anse Dig felaktigt behandlad av något medlemsföretag. När det gäller mynt – vänd Dig alltid till experter – det lönar sig!

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL
Kungsgatan 30, Box 7662
103 94 STOCKHOLM 3
Tel. 08-10 10 10

AMNEKLEVS MYNTHANDEL
Skolgatan 20, 602 25 NORRKÖPING
Tel. 011-10 29 50

ANTIKBODEN
Kyrkogatan 2, 222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

ANTIKÖREN MYNT & ANTIK
Stureplatsen 1, 411 39 GÖTEBORG
Tel. 031-18 39 60

DALA MYNT & FRIMÄRKSHANDEL
Trotzgatan 16, 791 27 FALUN
Tel. 023-142 50

GALLERI SPECIE
Storgatan 19, 574 21 VETLANDA
Tel. 0383-152 01

KARLSKRONA MYNTHANDEL
Hantverkargatan 11
371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73

KRONANS MYNT
Västra Hamngatan 6 (Antikhallarna)
411 17 GÖTEBORG
Tel. 031-13 55 81

RUNE LARSSON MYNTHANDEL
Österlånggatan 16, 502 32 BORÅS
Tel. 033-11 03 15

LUNDS MYNTHANDEL
Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel. 046-14 43 69

MALMÖ MYNTHANDEL
Kalendegatan 9, 211 35 MALMÖ
Tel. 040-11 65 44

MYNTINVEST CORONA
Östra Storgatan 20
611 34 NYKÖPING
Tel. 0155-863 25

MYNT & MEDALJER
Sveavägen 96, Box 19507
104 32 STOCKHOLM
Tel. 08-673 34 23

MYNT & METALLBÖRSEN
Normalmstorg 1, 4 tr
111 46 STOCKHOLM
Tel. 08-20 55 01

MYNTSAMLARNAS POSTORDER
Box 103, 240 32 FLYNGE
Tel. 046-526 30

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL
Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61

NORRTÄLJE MYNTHANDEL
Stora Brogatan 2 B, Box 4
761 21 NORRTÄLJE
Tel. 0176-168 26

NUMISMATICA
Kaserntorget 6, Box 2332
403 15 GÖTEBORG
Tel. 031-13 33 45

J. PEDERSEN MYNTHANDEL
Box 1320, 251 13 HELSINGBORG
Tel. 042-12 25 28
Filial: Skolgatan 24, 502 32 BORÅS
Tel. 033-11 24 96

SELINS MYNTHANDEL
Regeringsgatan 6
111 53 STOCKHOLM
Tel. 08-11 50 81

SKÖVDE SAMLARFORUM
Sandtorget 1
Box 259, 541 26 SKÖVDE
Tel. 0500-123 75

STRANDBERGS MYNT & FRIMÄRKEN
Arsenalsgatan 8, Box 7377
103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10

TAMCO NUMISMATICS
Box 6235, 102 35 STOCKHOLM
Tel. 08-33 77 75

TICALEN MYNTHANDEL
Stureplatsen 3, 411 39 GÖTEBORG
Tel. 031-20 81 11

THÖRNSTRÖMS MYNT & ANTIK
Drottninggatan 48, 582 27 LINKÖPING
Tel. 013-13 54 65

INGEMAR WALLIN MYNTHANDEL
Gretvegatan 15, Box 7317
103 90 STOCKHOLM
Tel. 08-661 23 80

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL
Vasagatan 42, Box 490
101 29 STOCKHOLM
Tel. 08-11 08 07

Sveriges Mynthandlars Förening

— DIN GARANTI FÖR SERIÖS BEHANDLING!

Östra Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING. Tel. 0155-863 25

SVENSKA
NUMISMATISKA FÖRENINGENS
TIDSKRIFT

Föreningens kansli:

Sandhamnsgatan 50 A, nb

115 28 Stockholm

Tel 08-667 55 98

(onsdag - torsdag kl 10.00 - 13.00)

Svensk Numismatisk Tidskrift:

Box 5405

114 84 Stockholm

Postgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

SNT utkommer under

första veckan i

februari - maj,

september - december

Prenumeration: helår 125:--

ANSVARIG UTGIVARE

Ian Wiséhn

REDAKTION

Tel 08-783 94 00

Redaktör:

Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:

Lars O Lagerqvist

Annonser:

Kjell Holmberg

Tel 0292-303 45

(kvällstid och helger)

Annon priser:

1/1 sida (151×214 mm) 1.800:--

2:a omslagssidan 2.200:--

omslaget 4:e sida 2.500:--

2/3 sida (99×214 mm) 1.250:--

1/2 sida (151×105 mm) 1.000:--

1/3 sida (47×214 mm) 700:--

1/4 sida (72×105 mm) 500:--

1/6 sida (47×105 mm) 350:--

1/12 sida (47×50 mm) 175:--

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden

före utgivning

Heloriginalt manus och

gärna skiss.

Sändes till SNT, adress enl ovan.

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik kommer att avböjas*

Tryck:

Masterprint Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Höstprogram 1992

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhamnsgatan 50 A.

Tag buss nr 41 till Rökubbsgatan eller T-bana till Gärdet.

Nov 19 Vi får en rapport från FIDEM i London 1992 av Tamas Sárkány, Kungl Myntkabinettet, som också berättar om senaste medaljnytt.

Dec 9 Den sedvanliga julfesten, sannolikt i våra nya lokaler på Banér-gatan 17.

Obs! Auktion hålles våren 1993.

Kansli

Besökstid 10.30-13.00 onsdag och torsdag.

Semesterstängt: Midsommar - 1 september samt jul- och nyårshelgerna.

Innehåll SNT 8 · 92

	Sid
Förändringen från kapitalism till kommunism - Ryssland 1917-1923	192
Kungabild på bronsknapp	199
Svenska innehavare av unionstidens norska belöningsmedaljer	199
Kungl Myntkabinettet - Det handlar inte enbart om pengar	200
To danske tegn i Kungliga Myntkabinettet	202
Motionsfloden (7)	203
Om hur man räknar konsumentprisindex i Sverige	204
Entrémärke för deltagarna i olympiaden 1908	204
Avvikelser i årtalsfördelningen bland ensamfunna mynt	206
Frågespalten	206
Myntfynd	206
Personalia	207
Recensioner	208
Auktioner och Mässor	210
Föreningar	210

Omslag

Bank of New York. Ritning av arkitekterna Vaux och Withers daterad 1858. Se artikel sid 200.

Förändringen från kapitalism till kommunism – Ryssland 1917-1923

Av Ian Wiséhn

En sedelstudie

Land de första och viktigaste av den nya sovjetregeringens åtgärder inom folkhushållningen var dess fullkomligt omstörtande ingrepp i de bestående jordförhållandena. Den 8 november 1917 upphävde arbetare- och soldatfullmäktiges sovjets kongress genom sitt påbud rörande jordegendomarna jordägarnas besittningsrätt till jorden utan något som helst vederlag. All slags personligt ägande av jord avskaffades genom 1918 års "lag om jordens socialisering".

Städernas borgare drabbades av sovjetregeringens grundsatsar inom finanslagstiftningen, vari det sades i författningens 79:de artikel, att borgarklassens egendomar skulle exproprieras. Bolsjevikernas åtgärder beträffande privatkapitalets likvidation kan uppdelas i tre grupper: 1) likvidation av de privata kreditanstalterna, 2) avskrivning av alla statsskulder, 3) åtgärder för borgarklassens fortsatta undertryckning i avsikt att omöjliggöra dess användning av ännu befintliga tillgångar av guld och produktionsmedel. Rörande den första av dessa punkter var "förordningen av den 14 december 1917 om de enskilda bankernas nationalisering" en av de första åtgärderna i detta syfte. Statsmonopol på all bankrörelse infördes i Ryssland och en riksbank inrättades, som benämndes folkbank. Den omedelbara följden av detta blev att de insatta penningmedlen övergick i den bolsjevistiska partiregeringens ägo, och vidare att bolsjevikstaten befriades från en skuld på omkring 4 miljarder rubel, som bankerna ställt till den förra regeringens förfogande för världskrigets finansiering. Händelserna på detta område skedde snabbt. De forna enskilda bankernas aktiekapital indrogs den 26 januari 1918. Kreditanstalterna nationaliserades och likviderades den 20 september samma år. Upplösningen av de utländska bankerna i Ryssland skedde 2 december. Likvidation av de kommunala bankerna i städerna trädde i kraft sam-

Fig 1. En rubel (1919).

ma datum. De ömsesidiga kreditbolagen upphörde 10 oktober 1918. Moskvas folkbanksaktiebolag nationaliserades den 2 december 1918 och den 24 december följde upplösningen av de enskilda hypoteksbankerna. Så blev den 2 maj 1919 kreditanstalterna i städerna och provinserna upplösta. De enskilda pantbankerna hade redan tidigare upphört med sin verksamhet, särskilt sedan många helt och hållet plundrats av de lokala sovjeterna. Livförsäkringsväsendet avskaffades först genom en förordning av den 18 november 1919.

Man ville också hindra borgarklassen från att förvandla sina statspapper till kontanta pengar. I en förordning av den 29 december 1917 förbjöds handel med värdepapper och inlösningskuponger och utbetalning av vinstandelar

Till det tredje slaget av åtgärder för privatkapitalets tillintetgörande kan man räkna inskränkningarna i förvaltningen av penningkassor, värdesaker, ädla metaller och ädelstenar. Enligt en förordning av den 14 december 1917 rörande revision av de utyrda bankfacken gick innehavare av bankfack miste om förfoganderätten över de i dessa befintliga värdena. Man nöjde sig inte med detta, utan företog husundersökningar i hemmen.

Bolsjevikernas lagstiftning rörande penningen som bytesmedel kännetecknas av åtgärder som gick stick i stäv mot bolsjevismens teorier. Den hade nämligen inte syftet att avskaffa penningen och ersätta den med en ny värdemätare utan tvärtom att släppa ut oerhörda mängder sedlar. De ständigt stigande utgifterna och den genom det bolsjevistiska skräckväldet framkallade villervallan inom det politiska och ekonomiska livet hade fört med sig en oerhörd brist på mynt och sedlar. För att förhindra detta hade sovjetregeringen tillåtit en del mindre värdepapper att förbli på marknaden. Men då penningnöden ändå inte avhjälptes, omorganiserade regeringen sedel-

HÅKAN WESTERLUND
MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42
III 20 STOCKHOLM
Tel 08 - 11 08 07

tryckningen för att i största möjliga utsträckning kunna släppa ut papperspengar i omlopp. Ända till år 1920 lät sovjetregeringen trycka sedlar av alldeles samma typ och utseende som under tsarväldet och den tillfälliga regeringen. Sedelutgivningen var i början inskränkt, men genom en förordning av den 26 oktober 1918 ökades den till 33 1/2 miljarder rubel. I början av år 1919 utsläppte sedan papperspengar av ytterst enkel typ på 1, (bild 1) 2 och 3 rubel — de första sovjetsedlarna — och i maj samma år utgavs sedlar av ny typ på 1-1000 rubel (bild 2), samtidigt som all inskränkning i sedelutgivningsrätten upphävdes, varjämte folkkommissariatet för finansväsendet fick i uppdrag att låta trycka papperspengar "i förhållande till det verkliga behovet", dvs oinskränkt.

Syftet med utsläppandet av de första sovjetiska sedlarna var att så småningom ersätta det dittills gängbara pappersmyntet, huvudsakligen tsarregeringens sk "kreditbiljetter", som redan genom utseendet — bl a med det kejsrerliga vapnet — inte riktigt passade i den nya samhällsordningen. Folkkommissariatet för finansväsendet hade också för avsikt att förbinda utgivningen av sovjetmynt med tvångsutbyte av det av de förbolsjevistiska regeringarna utsläppta mynten. Men denna plan strandade på omöjligheten att på kort tid trycka den erforderliga mängden papperspengar. På grund av det alltjämt sjunkande penningvärdet blev det därför så småningom nödvändigt att trycka sedlar, som lydde på allt större belopp. Enligt en förordning av den 21 oktober 1919 trycktes därför pappersmynt i sedlar på 5000 (bild 3) och 10 000 rubel, och i stället för "Kerenskij-sedlarna" på 20 och 40 rubel (bild 4) som så småningom försvunnit ur den allmänna rörelsen, (utsläpptes nya sedlar på 15 (bild 5), 30 och 60 rubel. De sedlar, vilka utsläpptes enligt den ovannämnda förordningen av den 15 maj 1919, pryddes visserligen inte av sinnebilder från det förbolsjevistiska Ryssland, men de benämndes likafullt "kreditbiljetter" och var försedda med påskrift, att riksbanken inlöste dem med pengar. Men någon sådan inlösen skedde aldrig p g a att den gamla riksbanken redan upplöstes av bolsjevikerna. Sovjetregeringen såg sig därför tvingad att genom en förordning av den 4 mars 1920 släppa ut ett nytt pappersmynt i

Fig 2. 1000 rubel 1919. Något förminskad.

rörelsen under benämningen "Ryska socialistiska federativa republikens mynttecken" (*rustjomyj snack*) i valörer från 100 till 10 000 rubel.

Hur stor var den uteliggande sedelstocken? Om man går efter officiella siffror blir svaret enligt följande: Omedelbart före krigsutbrottet, dvs den 1 juli 1914, uppgick hela värdet av de i omlopp befintliga sedlarna i miljoner rubel till 1.630 den 1 juli 1915 till 3.755, den 1 juli 1916 till 6.628, den 1 juli 1917 till 12.993, den 1 oktober 1917 till 17.175 och den 1 november 1917, alltså kort efter bolsjevismens seger genom revolutionen, till 18.917 miljoner rubel (riksbankens guldörråd den

1 augusti 1914 utgjorde 1.604 miljoner rubel). Sovjetregeringen, som efterträdde de föregående regeringarna, stegrade dessa siffror ytterligare. År 1918 utsläppte den i genomsnitt varje månad pappersmynt till 2.829 miljoner rubel, år 1919 till 13.646 miljoner rubel och under år 1920 till 78.631 miljoner rubel per månad. I själva verket alltså en störtflod av pappersmiljarder. I slutet av år 1918 var redan 61.264 miljoner i omlopp, i slutet av 1919 225.016 miljoner och den 31 december 1920 1.168.598 miljoner rubel. I början av år 1921 utkom en sedelserie från 50 till 100.000 rubel (bild 6).

Fig 3. 5000 rubel 1919. Förminskad.

Fig 4. 40 rubel u.ä.

Enligt en utomordentligt viktig förordning av folkkommissariernas råd av den 11 oktober 1922 fick den nyinrättade sovjetiska riksbanken sedelutgivningsrätt. Banksedlar utgavs till 1, 2, 3, 5, 10, 25 och 50 tjevontsy. Tjevontsets betecknar "dukat", 1 tjevontset = 1 solotnik och 78,24 doli rent guld, motsvarande 10 gamla ryska guldrubel, 1 solotnik (= 4,26 g) är 96 doli. Dessa sedlar inlöstes av riksbanken till sitt fulla värde, och minst en fjärdedel av deras nominella värde skulle täckas av ädla metaller och säkra utländska valutor enligt guldkursen, den övriga delen av lätt säljbara varor, växlar och andra skuldsedlar. Uppgifterna om den utelöpande sedelstockens storlek och dess täckning skulle två gånger i månaden offentliggöras av riksbankens styrelse. Sedlar mottogs som betalning av avgifter till staten, såsom skatter, tullar o dyl, i de fall, då enligt lag betalning skulle ske i guld.

Som tillägg till förordningen av den 11 oktober 1922 förordnade folkkommissariernas råd genom ny kungörelse av den 26 oktober 1922 följande: Folkkommissariatet för finansväsendet skulle ombesörja prägling av guldmynt vilka erhöill benämningen tjevontsy och höll 1 solotnik och 78,24 doli i rent guld. Sådana mynt skulle präglas i en mängd, som varje halvår fastställdes av folkkommissariatet för finansväsendet. 1 tjevontsets innehåller 900 delar rent guld och 100 delar koppar. Totalvikten av 1 tjevontset är 2 solotnik och 1,6 doli. Vid framställningen av dessa "dukater" medgavs följande avvikelser: i fråga om halten 1 tusendel över eller under den fastställda och i frågan om vikten 2 tusendelar över eller under den fastställda.

Fig 5. 15 rubel u.å. Något förminskad.

Vad gäller den nya riksbankens verksamhet under de första åren efter revolutionen vet vi att ett helt nät av filialer organiserades, och den 1 oktober 1922 uppgick deras antal till 116.

För att få ordning med enhetligheten i penningväsendet utfärdade regeringen den 3 november 1921 en förordning om R.S.F.S.R:s mynttecken; serie 1922. Denna innebar sovjetrubelns "denomination". De nya sedlarna utsläpptes i rörelsen i valörer på 50 kopek, 1, 3, 5, 10 (bild 7), 25, 50, 100, 250, 500, 1000 och 10 000 rubel. En rubel av detta mynt motsvarade 10 000 rubel av alla tidigare emissioner, vilka dock enligt förordningen skulle utelöpa i den allmänna rörelsen. Den nya sedelstocken sades i förordningen vara "täckt av statens samtliga tillgångar" och skulle "i mån av näringslivets verkliga behov" släppas ut i den allmänna rörelsen.

I april 1922 utfärdade folkkommisariatet för finansväsendet en förordning, i vilken bestämdes att från 1 maj 1922 i all bokföring penningvärdet skulle angivas i sovjetrubler, serie 1922.

Det ständigt minskade värdet av sovjetrubeln tvang regeringen att redan i oktober 1922 företa en andra "denomination". Den 24 oktober utfärdade folkkommisariernas råd en förordning, enligt vilken nya sedlar redan år 1922 skulle utsläppas under namn av sedlar av 1923 års typ. En rubel av dessa nya sedlar motsvarade 1 miljon rubel av de ur marknaden försvunna tidigare rubel sedlarna eller 100 rubel av 1922 års serie. De nya sedlarna trycktes i valörer på 1, 3, 5,

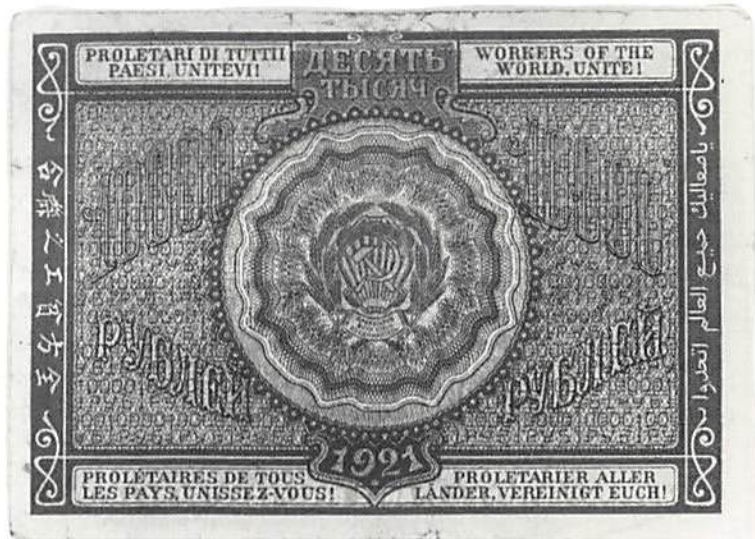

Fig 6. 10 000 rubel 1921. Förminskad.

Fig 7. 10 rubel 1922. Något förminskad.

*Penningen är
en god tjänare
men en
dålig herre.*

Fig 8. 50 kopek 1923. Förminskad.

Fig 9. 25 rubel 1923.

STÖD BARNCANCERFONDEN

POSTGIRO 902090-0

Fig 10. 25 000 rubel 1923. Något förminskad.

10, 20, 25 och 50 (bild 8) kopek samt på 1, 5, 10, 25 (bild 9), 50, 100 och 250 rubel. Dessa sedlar följdes av en ny sedeltyp från 1923 på 10.000, 15.000 och 25.000 rubel (bild 10). Problemet med den sovjetiska valutan skulle dock inte upphöra med denna sedelse-rie utan många fler skulle följa – ett faktum som fortfarande gäller.

Foto: Gabriel Hildebrand, RIK.

Litteratur:

Katzenellenbaum, S.S., *Russian currency and banking, 1914-1924*. London 1925.

Laurila, P., *Soviet paper money 1895-1985*. Kitec 1988.

Loehr, A.O. von, *Geldzeichen und Geldwesen Russlands in der Kriegs- und Nachkriegszeit. Mitteilungen der Numismatischen Gesellschaft in Wien*. 1927, vol 16, s 1-3, 9-10, 17-18.

Over 25 Years we offer
Banknotes of
the World Mostly first Class
at fair price.
We sell-buy-trade.
Free Lists on request.

NORAY AG

Unter dem Walde
Ch-3932 Zeneggen VS
Switzerland

Kungabild på bronsknapp

Han tjugade genast alla. Hans välvuxna gestalt, högburna huvud, blixtrande, uttrycksfulla ögon, ädla hållning gjorde honom till det yttre "i varje tum en konung".

Längd 180 cm; mörkt hår och mörka ögonbryn; bruna, något djupt liggande ögon; näsan lång och spetsig; munnen liten, med tunna läppar; hakan kort och avrundad; ansiktet runt och fylligt; pannan smal, med tvenne ärr, det ena i mitten, det andra över ena ögonbrynet, förorsakat av ett slag med en sten.

Bernadottes utsökta sätt att föra sig och hans intagande växen, där furstlig värdighet parades med den finaste artighet, kom till och med drottning Hedvig Elisabeth Charlotta att oupphörligt säga, att man måste anse honom född till den plats han vunnit. Även många andra fick detta intryck av Jean Bernadotte – fursten av Ponte Corvo och marskalk av Frankrike – när han på hösten 1810 anlände till Sverige.

Att inte alla såg på Bernadotte på samma sätt förstår man av en knapp som Kungl. Myntkabinettet 1992 inköpt från B. Ahlströms Mynthandel AB (inv. nr 102 027). Knappen, som är av brons, har en diameter av 15 mm. Den pryds av ett karikatyrliknande porträtt av Karl XIV Johan. Porträttet visar honom som en medelålders man. När han kom till Sverige var han nära 48 år. Möjligen kan man sluta sig till att knappen tillverkats på 1810-talet. Karl Johan har fått ett tapirliknande utseende med lång böjd näsa, liten haka och krulligt hår. Dessutom bär han en uniformsrock med hög krage – dock inga tecken på officersvärdighet. Kanske har gravören genom den långa näsan velat antyda girighet och med bristen på haka karaktärslöshet. Det krulliga håret visar att han inte har svensk bakgrund. (Påpekas bör dock att Karl Johan behandlade sitt hår med locktång varje morgon!)

Bronsknapp med ett karikatyrporträtt över Karl XIV Johan. Skala 1:1. Foto: Gabriel Hildebrand, RIK-foto.

Visst fanns det många knapptillverkare i Sverige under början av 1800-talet, men troligen är knappen tillverkad i utlandet. Ingen svensk tillverkare skulle ha vågat framställa kronprinsen/kungen i så osmickrande dager. Kanske kommer den från Frankrike eller Tyskland, där ju Bernadotte var väl känd; kanske sannolikt från förstnämnda land, där bonapartisterna hatade honom.

JW

Svenska innehavare av unionstidens norska belöningsmedaljer

Framlidne förstekonservator Carsten Svarstad (1914-1967) hade på sin tid – under varierande titlar – en serie i NNUM (nr 3/1951, 1/1952, 2/1952, 3/1953 och 9/1957; jfr nr 10/1950) om "svenske belöningsmedaljer tilldelat nordmenn". Listan kan kompletteras (jfr *Ordenshistorisk Tidsskrift*, 2:2/1990, s 37, rec i *SNT*, 9-10/1990, s 236). Här enbart en liten rättelse till not 1 i NNUM nr 3/1953, s 63; den svenskfödde Fredrik August Dahl (1818-1890) erhöll GMmf5 den 23 mars 1852 (civildep) medan han ännu var inspektor och andre lärare vid Ultuna lantbruksinstitut (*PT* 20/4 1852; jfr *SBL*, 9, 1931, s 559) – han erhöll sedermera 1877 den då nyinstiftade Kong Oscar II:s Medaille til Belønning for det norske Landbrug i guld.

Av motsvarande intresse kan vara, att utreda flödet av de gemensamma unionskonungarnas norska belöningsmedaljer till deras svenska undersåtar. Här avstås ifrån de medaljbeskrivningar som lätt återfinns i tex Areens medaljhistoriska handbok från 1938

och senast i CP Mulders uppsatser i *The Life Saving Awards Research Journal* (London). No. 2, February 1988, s 39-40 och No. 4, October 1988, s 20.

A. Medaillen for Borgerdaad

Instiftad 1819 i silver (34 mm), uppdelad i två klasser (i guld och silver) med krona 1844 (28 mm), sedermera upphängd i bygelanordning, stiftarens bild bibehölls till år 1907. I guld endast utdelad inalles trettio gånger, varav till två utlänningar (1862 och 1874) men ingen svensk. (jfr *Gyldendals store konversationsleksikon*, 1, 2 uppl, Oslo 1965, sp 2117-8). Sista silvermedaljerna utdelades till utlänning 1885 och till norrmän 1960. Denna norska motsvarighet – i viss mån – till vår "Illis quorum" användes i stor utsträckning såsom livräddningsmedalj från 1800-talets mitt, liksom – oegentligt (Karl Löfström, *Kungl. medaljen Illis quorum meruere labores*, Stockholm 1933, s 33 och Leif Pålsson, "The official life saving

medals of the Kingdom of Sweden", *The Life Saving Awards Research Society Journal*, No. 13, September 1991, s 75 och 87) – den sistnämnda; bemärkas bör dock, att "For Borgerdaad" länge var den enda existerande norska förtjänstmedaljen överhuvudtaget.

2:a klassen (silvermedalj)

- 1865 – Petterson, E, fyrmästare vid Holmö Gadds fyr
- 1867 – Stranne, J, svensk sjöman
- 1872 – Nilsson, A, "skibsfører" från Göteborg
- 1875 – Nilsson, Olaf, skeppskapten från Carlshamn

Till jämförelse må nämnas, att av de 168 medaljerna till utlänningar från 1846 briter (motsv) erhöles 29 och danskar 20 exemplar. Bland de senare märks skeppskapten Rheinländer, vilken 6/10 1854 (civildep) erhöles SMbg8 och 30/11 1859 den danska

Forts sid 211

Kungl. Myntkabinettet – Det handlar inte enbart om pengar

Av Heidi Vassi

Under en tvåveckors period i början av mars 1992 praktiserade jag på Kungl. Myntkabinettet som ett led i min utbildning till byggnadsantikvarie, och fick en inblick i den verksamhet de bedriver. Inför mig öppnades en helt ny värld – numismatik – vetenskapen om mynt, sedlar och medaljer.

Svenska Handelsbankens bankmuseum lades ned år 1974 av den nyttillkomna ledningen, och samlingarna köptes av staten och placerades vid Myntkabinettet. Detta resulterade i en ny avdelning för bank- och sedelhistoria, som idag handhas av 1:e antikvarie Jan Wiséhn. Jag ställde mig frågan vad som finns i arkivet som kan vara av intresse ur bebyggelseantikvarisk/bankhistorisk aspekt?

Det mesta av arkivmaterialet består av utställningsmaterial från bankmuseet, dvs planscher, litografier och reproduktioner av banker, bankmän och bankmiljöer från hela världen. De flesta illustrationerna är för övrigt tagna ur tidskriften *The Builder*.

Utöver utställningsmaterialet finns en gedigen fotosamling med interiörer från Svenska Handelsbankens samtliga större lokalkontor från tidigt nittonhundratalet. Fotomaterialet måste anses som mycket värdefullt, och borde även kunna nyttjas av Handelsbankens byggnadsavdelning vid omgestaltning och modernisering av de äldre lokaler som idag finns bevarade intakta eller delvis örorda. Här finns ett fint referensmaterial över hur bankinteriörer ursprungligen sett ut, och min förhoppning är att materialet även i framtiden får finnas kvar på Myntkabinettet, och kanske också utökat med bilder från andra banker.

Bank of New York

Bland materialet finns en fasadritning med tillhörande interiör väggdetalj på Bank of New York av arkitekterna Vaux och Withers, daterad 1858. Vid en första anblick blev jag lyrisk – vilken kuriosita – hur har ritningen hamnat här? Vid närmare efterforskningar visar det sig att även detta är en kopia, dvs en kolorerad avritning ur tidskriften *The Builder* (den 20 februari

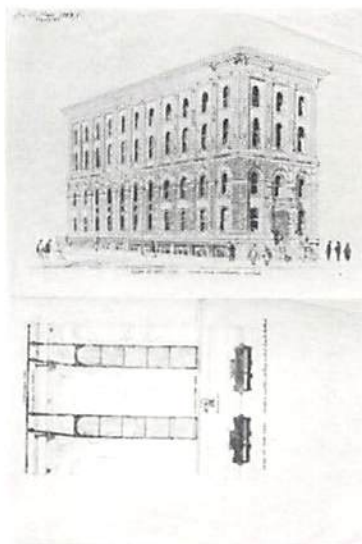
1858, s. 126–127). Man kan spekulera över om ritningen använts i någon utställning på bankmuseet, men mer troligt är dock att en tjänsteman på någon bank i Sverige i slutet av artonhundratalet kalkerat av det nya bankhuset. Idéer till ny utformning av byggnader och bankväsendets organisation hämtades just från föregångsländerna USA och England. Framtöm år 1927 stod nämnda byggnad kvar, och Bank of New York lär än idag äga samma tomt i korsningen Wall-Street/William-Street.

I artikeln står att läsa om den nya moderna byggnaden. Bankens läge på en hörntomt medgav enbart ljusinsläpp från fönsterrader på en lång- och kortsida på huskroppen. Bankhallen var placerad i mitten av byggnaden, och endast fönster på husets långsida räckte ej, trots att bankhallens fönster var i två våningar. Problemet löstes genom att man byggde ett innertak av ek med glasad panel över den mörka inre delen av rummet. Längs med den glasade panelen konstruerades ett genomgående ljuschakt upp till tak, varför även de överliggande våningarna fick ljusinsläpp. Säkerligen måste en sådan tekniskt komplicerad lösning ha imponerat.

Ritningar på Mälare Provinserna bank i Västerås

I arkivet hittade jag även vackert kolorerade originalritningar till förslag om nybyggnad av Mälare Provinsernas Bank i Västerås. Ett av förslagen från 1855 är utförd av arkitekten P J Ekman, och illustrerar en byggnad i två våningar. På bottenvåningen ligger banklokalerna och på övervåningen kontorslokaler, med skilda entréer. Ytterligare ett förslag från omkring 1862 är signerat och förmodligen utfört av Ekmans medarbetare vid restaureringen av domkyrkan, Helgo Zetervall (enligt *Bankbyggnade i Sverige*, s. 128). Entrén är till skillnad från Ekmans förslag placerad i hörnet av tomten. Varken Ekmans eller Zetervalls förslag utfördes.

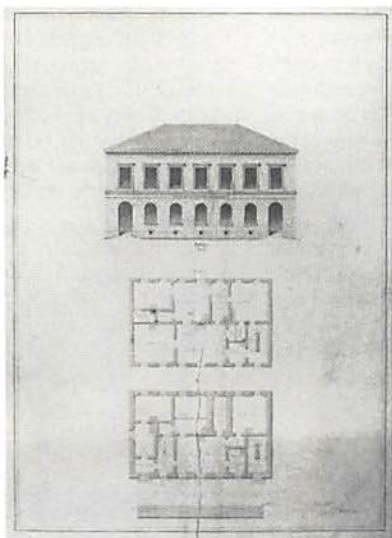
Johan Fredrik Åboms båda förslag från 1864 visar en byggnad med entré

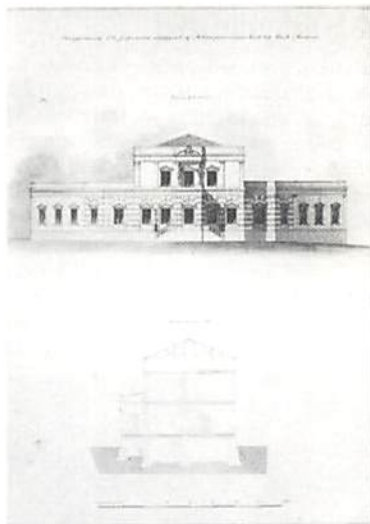
Bank of New York, 1858. Kolorerad avritning ur tidskriften *The Builder*.

mitt på gatufasaden, respektive det genomförda alternativet, en enkel envånings hörnbyggnad. Dessutom ligger i samma mapp förslag till om- och tillbyggnad av samma bank, 1919–1920, av arkitekten Carl R Lindström. Åbom (1817–1900) är Sveriges mest produktiva arkitekt under artonhundratalet, och var bl a en tid fängvårdsstyrelsens arkitekt och 1:e arkitekt i riket. Hans arkitektur var typisk för artonhundratalet där man klädde byggnaderna i olika historiska stildräkter. Åbom gestaltade gärna sina byggnader i renässansens former med putsade fasader där symmetri och sträng fasadindelning var dominerande. Så är även fallet i berörd byggnad, där renässansens stildräkt är passande på en bank som anspelning på bankväsendets uppkomst under renässansen.

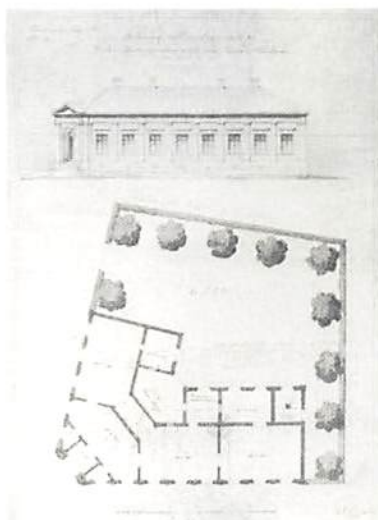
Andra kända byggnader som Åbom ritat är bl a Berns salonger (1862), K. Myntet (1848–50), Anatomiska institutionen i Uppsala och en mängd andra bankbyggnader och lasarett i landet. Man frågar sig då varför dessa rit-

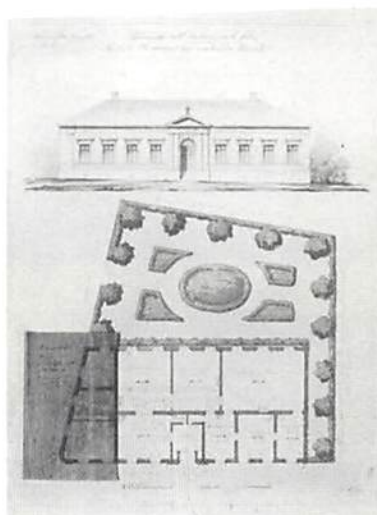
Förslag till byggnad av Mälare Provinsernas Enskilda bank i Västerås av P J Ekman, 1855.

Förslag till dito bank av okänd arkitekt (troligen Helgo Zettervall), omkring 1862.

Alternativt förslag av J F Åbom, 1864.

J F Åboms genomförda projekt, 1864.

ningar ligger här? Borde inte detta material tas omhand och deponeras i Arkitekturmuseet, där de flesta betydande svenska arkitekters ritningar och skisser redan finns arkiverade? Som Fredric Bedoire, på Konsthögskolans Arkitekturskola, påpekar är dessa ritningar några av de första bankritningarna i Sverige.

Som en avslutning vill jag nämna att Myntkabinettets bibliotek har referenslitteratur som berör bankhistoria, bankväsendet och en mindre mängd

om bankbyggnader. De arkitekturböcker som finns, behandlar enstaka banker eller enskilda arkitekters verk där bankbyggnader nämns.

Fredric Bedoires och Henrik O Anderssons *Bankbyggnade i Sverige* måste anses som heltäckande vad gäller bankbyggnader historiskt och arkitektoniskt i Sverige. Bland böckerna finns även minnesskrifter o dyl, samt skönlitteratur – främst deckare – som berör fältet numismatik. Större delen av litteraturen är utländsk.

För mig som byggnadsantikvarie är det positivt att se att Myntkabinettet även har material om bankbyggnader och bankhistoria, även om det inte är i så stor omfattning. Kungl. Myntkabinettet präglas redan av en tvärvetenskaplig syn när det gäller kunskapen om penningens historia, där konstvetenskap, arkeologi, historia och ekonomi går hand i hand. Självklart borde även bankarkitekturen, dess betydelse och historik, få ett större utrymme på Myntkabinettet. □

To danske tegn i Kuniglga Myntkabinettet

For at hindre uvedkommende svensk indtrængen, var København omgivet af fæstningsværker med volde og voldgrave. Den gamle Sankt Anne Skanse blev 1662 ombygget til Kastellet eller Citadellet Frederikshavn.

1867 blev fæstningsværkerne nedlagt med undtagelse af Kastellet og den del, som fandtes på øen Amager. Disse områder forblev under militæretaten og helt indtil 1918 krævedes særlig tilladelse til at færdes på område-

ne. 1878 kunne man hos overseergent Greve i Citadellet, Svanestok 2, 1. sal erhverve forskellige betalingstegn. Et køretegn kostede 9 kroner og et spadseretegn 2 kroner. Et ridetegn kostede 6 kroner. Det gav ret til i et år at ride ad Langelinie og gennem Citadellet samt til at spadserere på Citadelsvolden og Smedelinien, en særlig strækning mellem indre og ydre voldgrav.

Stabssergent J. H. Preuss, berider i artilleriet, Dannebrogsmænd, Overgaden oven Vandet 54, havde i året 1878 et ridetegn. Det indgår nu i Kuniglga Myntkabinettets samlinger.

Ligeså findes i Kuniglga Myntkabinettet et tegn til spadsereren for 1887. I de mellemliggende år var taksten for et køretegn steget til 10 kroner, et ridetegn til 7 kroner, mens et spadseretegn stadig kunne erhverves for 2 kroner. Et særligt ridetegn gældende til Kristianshavns Enveloppevej mellem Langebro og Amagerbro kostede 2 kroner.

Tegnene var gjort af kraftigt pap, der på bagsiden påførtes laksegl mærket Souscommandanten i København eller Kjøbenhavns Commandant Segl. *Jørgen Sømod*

Fig 1. Ridetegn i Kungl Myntkabinettet. Foto Bengt Lundberg, RIK-f.

Fig 2. Spadseretegn. Foto Bengt Lundberg, RIK-f.

1-2 i Kungl Myntkabinettet, Stockholm. Skala 1:1.

Motionsfloden (7)

Jfr SNT nr 3/1989 s 95.

Förra höstens "systemsifte" i riksdag och regering synes ha medfört, att dels vi har fått statsråd - och en kvinnlig talman - som vågar offentligen på hemmaplan bära undfångna kraschaner (se *DN*, 13/12 1991, s. A 8), dels den latent ordensfrågan börjat underhandsdiskuteras i kanslihuset (*SvD*, 18/11 1991, s. 1 och 8). "Upptinandet" satte även spår i ett antal moderata motioner under den allmänna motionstiden i januari 1992. Principiellt intressantast är nog Birger Hagårds och Henrik S Järrels "Ett reformerat offentligt belöningsystem" (1991/92:K812), innehållande en kort historik om hur det tidigare såg ut, omständigheterna kring det famösa avrättningsbeslutet" samt hur ett moderniserat belöningsystem skulle kunna se ut i sina huvuddrag. Motion K822 "Offentliga belöningsväsendet" av Pehr Löfgreen, Olle Lindström och Birgitta Wistrand, under medverkan av ordenskansliet, anknyter till en tidigare motion (1973:1894) av Gösta Bohman mfl och redogör för utvecklingen av H M Konungens medalj, som är omtyckt. Nummer tre är "Ordensväsendet" av Charlotte Cederschiöld (K820), som kräver återupprättande av Vasaorden och Svärdsorden. Motion K809 av Gullan Lindblad (m) "Medalj för flygarbragd", anspelande på händelsen vid Gottöra, uppmärksammar Stockholms-Tidningens och slutligen Aftonbladets obsoleta "flygarmedalj" (se *AB*, 30/12 1991, s. 8) men ser även förebilder i bl a de brittiska "AFC" och "AFM" samt danska "Medaljen för utmärkt lufttjäneste" (*Heraldisk Tidsskrift*, nr 7/1963, s. 310); tilläggs kunde "Spetsbergsmedaljen" (*SNT*, nr 2/1991, s. 41). Kungliga prerogativ berörs en passant i K219 av Martin Nilsson (s) "Sveriges författning", K225 av Carin Pilsäter (fp) "Religionsfrihet för kungahuset" och K312 av Hans Lindblad (fp) "Riksdagens öppnande", medan Bengt Silfverstrand och Nils T. Svensson (s) i K825 begära "Översyn av våra helgdagar" (jfr K813). Kultur-

De äldsta ordensstatuterna i Sverige utarbetades 1656 för Karl X Gustavs "Jesu Namns orden", men utfärdades aldrig. Två prototyper tillverkades, var av den äldsta hösten 1990 återförvärvades till Livrustkammaren från Polen, där det upptäckts 1913 av friherre Rudolf Cederström (foto efter Livrustkammaren, nr 1:1/1937, s. 5).

historiska aspekter behandlas av Birger Hagård (m) i Kr209 "Översyn av fideikommisslagen" och Kr210 "Ändrat namn på Folkens museum - etnografiska".

Så till riksdagsbehandlingen av de senaste årens motioner. Motionerna 1987/88:K806, 814 och 816 (se *SNT* nr 8/1988 s 236) avstyrktes i betänkandet "Nationaldagen som helgdag m m" (1988/89:KU13) den 29/11 1988, dock med ett särskilt yttrande (m) "Ordnar och medaljer". Det gick ej bättre följande år i betänkandet "Ordensfrågor m m" (1989/90:KU11) den 17/10 1980 med de moderata ledamöternas reservation 1. Flagglagen - vimplor (mom. 1) och särsk. yttrande (mom. 3), trots en kortare kammardebatt den 16/11 1989 (snabbprotokoll 1989/90:27, 6 §). Vem hade fö ej velat bliva kulturattaché i Wien mfl huvudstäder enligt Hagårds motion 1988/89:U302, vilken redan den 23/2 1989 avstyrktes (UU17) liksom motion

1988/89:U315 av Margareta Fogelberg (fp) om att statsbidraget (sedan 1967) till Bernadottiemuseet i Pau skall utbetalas genom museets svenska vänförening? Motion 1988/89:Fö407 beträffande benämning av förband avlogs enligt FöU 14 den 2/5 1989. Samma motionstext (inkl. tryckfejl!) om landskapsvapen för Norrbotten har nu återkommit (1991/92:K804) genom den nye moderaten på Norrbottens-bänken Olle Lindström (jfr *SvD* 7/3 1992, del 2/1, och nyårets insändardebatt i *Norrbottenskuriren*). Vid 1989/90 års riksmöte märktes motionerna av de numera avgångna Ingrid Sundberg (m) "Lagen om Sveriges flagga" (K803) och Lars Ahlström (m) "Flagglagstiftningen" (K808) ang. enhetlighet i Norden för medlemmar i vissa sällskap att föra tretungad flagga; avslagna enligt betänkandet 1990/91:KU5, "Nationaldagen som helgdag, m m" av den 9/10 1990.

L. P-n

Prenumerera på
årsset och jubileumsmynt
från Norge, Danmark och Finland
genom oss.

Även utgåvor från hela världen.

Sedlar. Polletter.

Listor skickas gratis.

NORRTÄLJE MYNT AB

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

I buy or change
telephone cards.
Available for exchange
stamps, coins, banknotes
and telephone cards
from Italy and all the world.

PAOLO BUTTA'

Casella postale 38
96100 Siracusa
Italy

Om hur man räknar konsumentprisindex i Sverige

Man kan påstå att inflationens storlek i Sverige påverkas av räknetsättet. Konsumentprisindex ger inte hela sanningen om prisutvecklingen. Det går inte heller att jämföra vårt index med andra länders. Riksdagens revisorer vill att statistiska centralbyrån (SCB) räknar ut konsumentprisindex på olika, alternativa sätt.

Konsumentprisindex används som mått på den svenska inflationen. Det används för att jämföra prisutvecklingen i Sverige med andra länder och är en viktig ingrediens i regeringens finansplaner.

Konsumentprisindex är en av utgångspunkterna för hela den ekonomiska politiken, men det är inget objektivt mått på inflationen. Olika sätt att räkna visar olika prisutvecklingar, konstaterar riksdagens revisorer. Varje månad samlar SCB och statens pris- och konkurrensverk (SPK) in uppgifter om priser på en rad varor och tjänster. Förändringarna i priser vägs samman med hänsyn till varornas eller tjänsternas andel av den samlade inhemska privatkonsumtionen. De varor och tjänster som räknas in i konsumentprisindex är ett urval av alla varor och tjänster. Om urvalet inte är det rätta slår index fel.

De intervjuare från SCB som varje månad kontrollerar priser i butikerna gjorde till och med år 1990 även en bedömning av kvalitetsförändringar hos varorna, en subjektiv bedömning som varierade starkt mellan olika intervjuare.

Bortrationaliserade öknings

Mellan åren 1983 och 1986 ökade konsumentprisindex med 18 procent. Om SCB:s intervjuare inte hade ansett att varornas kvalitet hade förändrats skulle konsumentprisindex i stället ökat med drygt 19 procent. En del prisökningar rensades bort från konsumentprisindex för att de ansågs spegla höjd kvalitet på varorna.

Från och med 1991 görs inte längre några värderingar av kvalitetsförändringar i beräkningarna av prisutvecklingen.

När SCB räknar ut hur bostads-kostnaderna förändras antas bostadsrätter ha samma kostnadsutveckling som hyreslägenheter. För egnahem, däremot, görs en komplicerad beräkning som utgår från SCB:s särskilda småhusundersökning.

På uppdrag av riksdagens revisorer har SCB för en tioårsperiod räknat kostnadsutvecklingen för egnahem som identisk med kostnadsutvecklingen för hyreslägenheter.

Skillnad i räknetsätt ökar klyftorna

Med det vanliga sättet att räkna ökade konsumentprisindex från 1980 till 1990 med 113,4 procent. När SCB räknade kostnadsutveckling i egnahem på det andra sättet ökade konsumentprisindex under samma period med 121,7 procent.

Med tanke på att konsumentprisindex styr den årliga uppräknningen av indexreglerade sociala förmåner, främst pensioner på sammanlagt 200 miljarder kronor per år, leder varje procentenhets skillnad till stora inkomstomfördelningar mellan olika grupper i Sverige.

SCB prövade också att räkna kostnadsutvecklingen för bostadsrätter på samma sätt som för egnahem. Det gav inte lika stora skillnader på konsumentprisindex; med det sättet att räkna, och allt annat lika, skulle konsumentprisindex ha ökat med 112,1 procent från 1980 till 1990.

Riksdagens revisorer har även låtit göra en jämförelse mellan olika länders sätt att räkna ut konsumentprisindex. Jämförelsen visar att alla länder räknar olika. Ändå innehåller nationalbudgeten varje år jämförelser mellan prisutvecklingen i Sverige och några andra länder inom Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), utan några reservationer för att siffrorna har räknats fram på olika sätt.

Riksdagens revisorer föreslår därför riksdagen (Riksdagens revisorers förslag 1991/92:16, Riksdagens revisorers rapport 1991/92:5) att SCB får i uppdrag att regelbundet göra alternativa beräkningar av konsumentprisindex. SCB analyserar andra länders metoder att beräkna konsumentprisindex. Som komplement till de vanliga beräkningarna får SCB i uppdrag att räkna ut konsumentprisindex exklusive boendekostnader och kostnader för energianvändning. SCB tar reda på vad som krävs för att beräkningen av konsumentprisindex skall kunna anpassas internationellt, särskilt inom det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). TS

Entrémärke för deltagarna i olympiaden 1908

Vid olympiaden 1908 i London fick alla idrottsmän som deltog ett deltagarmärke att bära på kavajslaget. Märket var utfört i gul metall och emalj och bar texten: OLYMPIC GAMES LONDON 1908. COMPETITOR. Detta märke berättigade till inträde till omklädningsrum och banor.

IW

Deltagarmärke till olympiaden i London 1908.

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-11 50 81

Avvikelser i årtalsfördelningen bland ensamfunna mynt

Årtalsfördelningen bland ensamfunna mynt skiljer sig markant från den i depåfynd och ännu mer markant vad gäller mynt som bevarats i privat ägo. Tar man en mynttyp, vilken som helst, så visar det sig att när det gäller ensamfunna mynt kommer första årtalet i en serie att vara överrepresenterat i fynden och sista årtalet underrepresenterat.

Förklaringen ligger i att det första årtalet i början förekommer på 100% av de borttappade mynten från mynttypen i fråga. När nästa årtal utkommer sjunker procenthalten efterhand men försprånget gentemot efterföljande årgångar består. På samma sätt har andra årgången en fördel gentemot den tredje osv. Störst blir effekten i de fall där mynttypen upphört att gälla som betalningsmedel och dragits in strax efter utgivandet av sista årgången. I de fall däremot då präglingen upphört men mynten fortsatt att cirkulera under lång tid sker så småningom en viss utjämning. Så är tex fallet med Karl XIV Johans 1/8 riksdaler specie som präglades 1830-1837. Därefter skedde ingen prägling av 1/8 riksdalern förrän 1852 under Oskar I, men mynten fortsatte att cirkulera, i detta fall femton år utan inblandning av någon ny mynttyp.

Nedan följer ett exempel i tabellform. Det gäller Oskar II:s 2-öringar. Dessa cirkulerade i ensamt majestät fram till 1909 då de gradvis började

utträngas av Gustav V:s mynt. En viss utjämningseffekt bör ha skett de första 10 åren men efter ca 1920 bör andelen Gustav V-mynt i cirkulation blivit så dominerande att utjämnings-effekten i stort sett upphört.

Det undersökta antalet fyndmynt är 2158. Som jämförelse har 6256 exemplar från den privata myntmarknaden undersökts. Siffrorna i tabellen är för varje år angiven i procent av det totala antalet.

*

Fyndmynten är från Stockholmstrakten, huvudsakligen stadens omgivande parker. Vissa anomalier i årtalsfördelningen bland fyndmynten är svåra att förklara, tex de låga siffrorna för 1892, men kan delvis bero på lokala variationer i myntcirkulationen, klimatfaktorer som omväxlande regniga och soliga somrar, tillfälliga ökningar eller minskningar av utomhusaktiviteter m.m.

Det är min förhoppning att så småningom kunna publicera motsvarande siffror för Oskar II:s övriga småvalörer samt för äldre kopparmynt. En annan fråga som kan belysas med hjälp av ensamfunna mynt är inblandningen av danska och norska mynt under myntunionens tid i olika delar av Sverige.

Christian Hamrin

OSKAR II 2-öringar

	% Jordfynd	% Mynt- marknaden
1874	8,72	1,87
1875	6,39	2,26
1876	2,32	0,64
1877	4,12	1,21
1878	1,95	0,68
1879	2,98	1,28
1880	1,99	0,83
1881	5,05	2,22
1882	5,47	2,38
1883	3,66	2,00
1884	4,96	2,78
1885	1,44	0,93
1886	3,24	1,89
1888	1,99	1,52
1889	2,13	2,03
1890	2,46	1,97
1891	2,27	1,89
1892	1,32	2,10
1893	2,97	2,11
1894	0,97	0,99
1895	1,76	2,29
1896	3,06	3,47
1897	2,06	2,88
1898	3,48	5,60
1899	4,36	7,23
1900	1,39	2,43
1901	2,27	4,76
1902	4,49	7,62
1904	0,97	3,21
1905	3,57	9,51
1906	0,51	1,04
1907	5,65	16,38

FRÅGESPALTEN

Skriver angående ett föremål som undertecknad har i sin ägo och är mycket intresserad av att få veta vad det är. Jag bifogar ett foto taget av B. Ahlströms Mynthandel för att underlätta identifieringen.

Polletten?/medaljen? är 25 mm i diameter, ensidig, präglad i koppar och föreställande ett lejon sett ifrån sidan. Omskriften lyder enligt följande: Upsala stad anno 1699. I omskriften finns vidare initialerna D.E präglade.

Anders Nordin

MYNTFYND

Gustav Vasa-fynd i England

I England har man en särskild tidning för alla dem som letar efter värdeföremål med metallökare. *The Searcher*. I tidningens maj-nummer 1992 kan vi läsa om Mr D Lancaster (lämpligt bosatt i Lancashire), som hittat en Gustav Vasas 1 mark 1547. Svenska mynt från denna tid är överhuvudtaget mycket ovanliga i brittiska fynd. Notisen innehåller flera fel: det avbildade myntet är en 1 daler 1559 och i kommentaren påstås markmynten vara detsamma som "dalers or thalers."

Kenneth Jonsson installerad som professor

Måndagen den 24 augusti höll Kenneth Jonsson, ny innehavare av Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria, sin installationsföreläsning. Den bar titeln "Det mörka 1100-talet." 1100-talet var på många sätt en brytnings-tid från vikingatidens rika och internationellt inriktade samhälle över ett fattigare med mer lokal prägel fram till 1200-talets expansiva köpstäder. Bristen på inhemskt skriftligt material gör att perioden kan sägas ligga i mörker. Detta mörker har börjat ljätta genom den forskning som påbörjats inom olika discipliner.

Forskningen vid professuren kommer under Kenneth Jonssons ledning att ha en av sina tyngdpunkter i studiet av de vikingatida mynten. Dessa mynt med ursprung från Kalifatet i öster till England i väster rönar sedan länge ett stort internationellt intresse. Även de medeltida svenska mynten engagerar Kenneth Jonsson. De svenska myntfynden är i ständig tillväxt från dessa två tidsperioder. Professurens forskningsresultat kommer att öka kunskapen om forna tiders ekonomiska förhållanden och sprida gryningsljus över "det mörka 1100-talet."

Humanistisk-Samhällsvetenskapliga forskningsrådet bjöd efter föreläsningen på mousserande vin och delikata små smörgåsar på 24:e våningen i Wenner-Gren Center. De närmare etthundra gästerna kunde njuta av den magnifika utsikten över ett soligt Stockholm. Tal hölls bla av professor Kolbjørn Skaare, chef för Universitetets Myntkabinett i Oslo. Skaare överlämnade även en flaska som enligt etiketten, helt passande, innehöll en "vikingabrygd."

Kenneth Jonsson och hans Anna-Lena bjöd sedan gästerna på ytterligare läcker förtäring och trevlig samvaro i en lokal nära hemmet i Björkhagen. Fler tal hölls. Den avgående professorn, Brita Malmer, talade om professurens förbättrade villkor och dess utveckling efter 1979.

IH

Foto: Anders Frösell.

Henrik Klackenborg: Moneta Nostra. Monetarisering i medeltidens Sverige. Lunds studies in medieval archaeology 10. Förlag: Almqvist & Wiksell International. Lund 1992. 371 s. Engelsk sammanfattning. ISBN 91-22-01506-x. Pris i Historiska museets butik 175 kr.

Vid arkeologiska undersökningar och i samband med restaurering av kyrkor finner man ofta en hel del mynt. De kan ligga utspridda under golvet eller, mera sällan, vara nedlagda vid gravsättningar i kyrkan. I båda fallen rör det sig om mynt av i huvudsak lägre valörer, både svenska och utländska. Kyrkan var den naturliga samlingsplatsen för sockenbor och för utifrån kommande besökare, och de mynttyper som påträffas i kyrkfynden kan man räkna med är de som användes av allmänheten. Av kyrkfynden framgår vilka mynt som har cirkulerat inom olika regioner under skilda perioder liksom de svenska och utländska myntens spridning i olika delar av landet. Under många år har i de nordiska länderna och framförallt bland numismatikerna förts diskussioner om orsakerna till myntfynden i kyrkor – ett fenomen som tycks vara vanligt framförallt i de skandinaviska länderna. Ämnet har tagits upp i ett flertal artiklar i numismatiska tidskrifter. Nu, äntligen, har en genomarbetad sammanställning i form av en avhandling gjorts av de i Sverige funna medeltida mynten i kyrkor. Författaren är medeltidsarkeolog

men har även studerat historia och arkeologi.

Syftet med avhandlingen är att analysera myntens roll i det medeltida bondesamhället samt att klarlägga tidpunkten för monetarisering i medeltidens Sverige. När, var, hur och varför fick bruket av mynt som betalningsmedel en allmän utbredning i Sverige? Förf kartlägger monetariseringens förlopp och analyserar dess innebörd och drivkrafter. I detta sammanhang menar förf med termen *monetarisering* att en statskontrollerad valuta i form av myntad metall vinner insteg i samhällsekonomin samt ett allmänt accepterande av mynt som betalningsmedel.

Som arbetsunderlag har förf gjort en grundlig sammanställning av medeltida myntfynd från landskyrkor (obs ej städernas) och kapell i Sverige, som presenteras i katalogform. Registreringen omfattar fynd inom gränserna för det svenska riket vid medeltidens slut, dvs undantagna är de dåvarande danska och norska provinserna samt Gotland, medan Åland och Finland är med i statistiken. Presentationen har gjorts stiftsvis, därefter landskapsvis med kyrkorna i alfabetisk ordning. Uppgifterna har förf hämtat ur SHM:s och KMK:s topografiska arkiv, i läns museerna och resp kyrkor samt icke minst med hjälp av Landskapsinventeringens material.

För att i detta sammanhang kunna utgå ifrån kyrkfynden är det först och främst viktigt att ställa vissa frågor: varför det ligger mynt i kyrkgolvet samt på vilket sätt kan dessa mynt utgöra ett relevant källmaterial för en analys av monetariseringen? Avsikten med den grundläggande under-

sökningen var att söka *generella* tendenser för de monetära regionerna. Som arbetsmetod har förf utgått från regionerna västra Götaland, östra Götaland, Svealand, Norrland, Norrbotten samt Finland.

De i kyrkorna funna mynten uppfattas av förf huvudsakligen som "offerspill". Medan övriga funna föremål vid arkeologiska undersökningar har hittats spridda över hela långhuset, uppvisar mynten en annan spridningsbild: de är koncentrerade till platser där altare och offerstockar har varit placerade. Förf ansluter sig av den anledningen till den teorin, som delas av många, att mynten i huvudsak varit tappade i samband med offer eller andra kyrkliga förrättningar. Offergåvor lämnades på altaret, direkt i prästens händer, eller i offerstocken som uteslutande var tänkt för penninggåvor.

Med hjälp av de utmärkta spridningskartor sammanställningen av fynden har givit kommer förf till slutsatsen att det svenska kungariket kan kallas monetariserat vid sekelskiftet 1300 "i så måtto att mynt nu var i allmänt bruk bland bönderna". Den rurala myntcirkulationens mekanismer kan enkelt beskrivas som myntens väg till och från bondens hand. Byteshandel och naturabetalningar var dock fortfarande de *dominerande* formerna för böndernas ekonomiska transaktioner. Man kan därför tala om en *monetariseringprocess* vid denna tid men ännu ej om en fullt utvecklad penningekonomi.

Kyrkfynden ger ett stort källmaterial som representerar mötet mellan kyrkan och den medeltida allmogen. De kan även ge en inblick i böndernas hantering av

Ordenshistorisk Tidskrift, utgivet av Ordenshistorisk Selskab (Köbenhavn). Nr. 3:2 (6). Förår/sommer 1991. ISSN-Nr. 0904-5554.

Det 25-årsjubilerande sällskapet (se *SNT* 3/1991:50) senaste tidskriftsnummer innehåller ett par artiklar av allmänt intresse. Bill Feyver, sekreterare i The Life Saving Awards Research Society (LSARS – se *SNT* 2/1991:43) medverkar med uppsatsen "Awards given by the Board of Trade to citizens of Sweden. Extracted from file BT.261.5 1887 to 1909" (jfr D Lloyd's arkivöversikt "Records of awards for gallantry at sea" i *LSARS' Journal*, 5/1989:35-6). I 11 ärenden handlades olika slags belöningar till inalles 53 svenska sjömän; det första ärendet avsåg kapten Knut Tornell (Tornell?), vilken fick en ny kikare, eftersom det ursprungliga exemplaret försvann vid Sundsvalls brand 1888 före överlämnandet! Den sedan 1854 bärbara (PE Abbott & JMA Tamplin, *British gallantry awards*, Enfield 1971, s 303, not 2) "Foreign Office Medal" (The Marquess of Milford Haven, *British naval medals; Commemorative medals, naval rewards, war medals, naval tokens, portrait medal-*

lions, life-saving medals, engraved pieces, &c., &c., London 1919, s 435; Arthur Jocelyn, *Awards of honour. The orders, decorations, medals and awards of Great Britain & the Commonwealth from Edward III to Elizabeth II*, London 1956, s 133-4) utdelades i två fall i guld och i 20 i silver; ingen av de sålunda belönade erhöll däremot svensk medalj "För berömliga gärningar."

Artikeln ansluter till "Feyver's guide to the Board of Trade files MT9 (code 6) 1903-1950" (*LSARS' Journal*, 11/1991, s 71-110). På s 75 behandlas den veterligt ende svenskfödde innehavaren av den numera obsoleta (*Hamilton's Coin & Medal Dispatch*, Glasgow, 2:3/1979:202-3 och 2:4/1979:308) "Albert Medal", kavalleristens JW Magnusson, New Zealand Mounted Rifles (1918); medaljen överlämnades postumt till närmaste anförvant, fastern/mestern Aronssina Anderson, Gamlestadens arbetarebostäder, nr 3. Göteborg (den förvanskade adressen här rättad).

Den nye tidskriftsredaktören Jan René Westh kommenterar "The Order of Merit." Denna 1902 instiftade brittiska "Pour le mérite" (jfr *The Times*, 26 och 27/6 1902,

s 5 och 7 resp 7) förlänades vid avgången i december 1990 The Rt. Hon. Mrs. Margaret (Lady) Thatcher såsom dess inalles 148:e ordinarie ledamot (därtill två utlänningar såsom "honorary"); i egenskap av maka till en – likaledes nykreerad (den förste sedan 1964) – baronen ör hon Lady T, fastän hon socialt alltså är skilts kallas Mrs. (*The Times*, 8/12 1990, s 1) – båda utnämningarna synas obeaktade av svensk dagspress!¹⁾ OM:s historia har tecknats – med en alfabetisk namnlista – i *Hamilton's Despatch*, 2:1/1979:35-50. *OHT* har en aktualiserad kronologisk. Förf polemiserar emot P.O Hieronymussens kända handbok (*SNT*, 1/1987:4), som i sina danska, finska och tyska upplagor har felaktigt årtal för Florence Nightingales OM (1902 i stf 1907) och angiver militärt ordenstecken (med svärd) för Sir Winston Churchill; de engelska upplagorna ha däremot därvidlag korrekta uppgifter. Miss Nightingale var redan officiellt belönad i sitt hemland genom att hon vid instiftandet 1883 såsom första ledamot utanför kungahuset (med nr 7 i matrikeln) erhöll "Royal Red Cross" (*Orders and Medals*, London, 12:3/1973 = 140:146); den brittiska kro-

mynt samt, som rec inledningsvis nämnde, i den lokala myntcirkulationen. Under äldre medeltid delades vårt land i skilda monetära regioner: Skara stift (västra Götaland), Linköpings stift (östra Götaland) med Gotland, samt Svealand och Norrland i enlighet med den då regionala myntprägningen. Myntens spridningsbild som framkommer genom kyrkfyndens visar den relativt lokala användningen av de inom resp region präglade mynten. Men efter ca 1300 präglades mynten efter en gemensam norm och med den svenske kungen som garant för deras vikt och värde.

Penningen var (och är) ett överlägset medium att överföra värden med. Under 1200-talet ökade silvertillgången i Europa i och med upptäckten av viktiga silvergruvor. Detta hade i sin tur en monetariserande effekt på hela den europeiska ekonomin, så även den svenska. Förf menar att det finns ett nära samband mellan urbanisering och monetarisering, eftersom båda är en följd av framväxande statsmakt och ökad regal kontroll. Städer och myntning var kungliga privilegier och inkomstkällor. Förloppet måste ses som ett led i den medeltida europeiseringen av Sverige, som nu kom att knytas till ett kristet och latinskt Europa. En sådan process vore inte möjlig utan ett införande av de kontinental, regalrättsliga idéerna om furstemaktens rätt och skyldighet att uppbära skatt, böter och tullar, att inrätta marknader och prägla mynt. Här utgjorde emellertid bonderepubliken Gotland ett undantag. I Visby präglades egna mynt in på 1400-talet. Dock kan mycket tyda på *staden Visby* (Hansan?) övertog all myntning redan ca

1280/90. De kommersiella intressena spelade här en annan roll än på fastlandet genom Östersjöhandeln. Det var utvecklingen av den europeiska ekonomin, som så småningom även skapade efterfrågan på de svenska produkterna. Utan de kommersiella kontakterna med kontinentens köpmän fanns heller inget silver att tillgå. Utrikeshandeln har därför en given betydelse för penningväsendets utveckling.

Boken innehåller en mycket bra sammanställning över myntfynd i de olika svenska monetära regionerna. Dispositionen är utmärkt upplagd, språket är klart och tydligt och förf leder läsaren pedagogiskt genom sina tankegångar. Men underrubriker skulle ha underlättat både en överblick av innehållet i förhand och sökning av uppgifter i efterhand, såsom man ju vill använda en bok av detta slag till. Med förf:s djupa kunskaper i medeltidens historia samt goda inblick i ekonomisk historia, som han med klarhet visar i analyserna, kommer den att bli mycket användbar och berikande för numismatiker som i sin forskning stöder sig på myntfynd, och naturligtvis speciellt på mynt funna i kyrkor. Icke minst de mycket utförliga noterna och referenserna som genomgående lämnas ger boken ett värde även som källa till vidare studier på det ekonomisk-historiska området inom ämnena numismatik, arkeologi och historia.

Det är dock för en myntintresserad läsare beklagligt att det konkreta underlaget för hela diskussionen, dvs mynten, inte har presenterats på ett bättre sätt i bildform. Speciellt när förf jämför myntens utseende samt talar om svårigheten att tidsbestämma de gotländska mynten på grund av deras

enkelhet borde han ha haft med presentablanscher med respektive mynt. Här blir man som läsare (och helt betagen av de vackra gotländska tidigmedeltida pennin-garna) nyfiken på vad förf egentligen menar. En läsare måste också själv kunna få ta ställning till vad som är "enkla" resp "konstfärdiga" mynt. Det är uppenbart att mynten i sig inte varit av intresse för förf, men historiker och andra bör ges möjligheten att även med ögat få ta del av de betalningsmedel den medeltida svenska befolkningen hanterade. Dessutom är det alltför få bilder av mynt, framförallt är de mycket dåligt återgivna och baserade på gamla arbetsfoton i ATA. De spännande och ofta vackra medeltida svenska mynten är väl värda att presenteras på ett positivt och engagerat sätt. Helhetsintrycket av boken skulle ha blivit ett helt annat med väl utförda planscher. Denna annars vetenskapligt väl genomarbetade bok har tyvärr också alltför många korrekturfel, vilket är störande vid läsningen och ger arbetet ett ickefärdigt intryck. Detta tillsammans med den kompakta inre layouten gör inte full rättvisa åt innehållet, och med tanke på de åratals av arbete som ligger bakom verkar det för mig hänsynslöst mot författaren. Till ett gediget och bestående verk av detta slag bör det ges medel och möjlighet att lägga ned mera omsorg på en professionell formgivning.

I övrigt känner jag en personlig glädje över att arbetet med dokumentation och registrering av myntfynd har kunnat användas för att tillföra svensk ekonomisk historia ett nytt perspektiv samt att det fått ett så påtagligt och värdefullt resultat. MGL

nan kunde däremot icke kompensera dåtidens brist på förtjänstordnar för damer med förtjänstmedaljer av den på kontinenten vanliga typen (tex "Illis quorum"), okänd i Storbritannien ännu i våra dagar. OM till Earl Alexander of Tunis annonserades i "New Year Honours List" 1959 (*Whitaker's Almanack* 1960, s 547 och 563). Macmillan blev 1984 Earl of Stockton och Cheshire baron 1991 (*The Times* 15/6, s 4), medan Ashton, Syme och Greene avled 1988, 1989 resp 1991.

Av de ordinarie ledamöterna ha dessutom 16 förlänats "Hedersorden" (CH), 15 Strumpebandsorden (motsv) — Sir Winston S Churchill och Earl Atlee ensamma om alla tre — och — förutom vissa av de sistnämnda — 27 ett eller flera brittiska storkors, medan 43 förblivit obetildade. I den preussisk-tyska förebilden, "fredsklassen" av Pour le mérite, hade till 1979 upptagits 14 "OM" jämte två av hedersledamöterna. Två av de sistnämnda ha emottagit nobelpriset och av de hittills 86 brittiska nobelpristagarna (*Whitaker's Almanack* 1990, s 1088), fem kanadensiska och tre australiska återfinns 26, en resp en i OM-kretsen. Lady Thatcher emottog vid

en statsmiddag i Pretoria den 15 maj storkors av "the Order of Good Hope" (*Focus on South Africa*, June 1991) och tidigare i vår "the Presidential Medal of Freedom" i Vita huset. (Sir) Sarvepalli Radhakrishnan fick OM (honorary) 1963 (årtalet ej angivet).

Vid årsmötet den 29 april valdes ordensbandhandlaren Peter Ohm Hieronymussen, som till den nyligen avlidne hedersledamoten i OHS cand. theol. Poul Ohm Hieronymussen, till ny ordförande. Årsavgiften fastställdes till 275 Dkr, som jämte en inträdesavgift på 125 Dkr må gireras till danskt postgiro 1 04 63 65 för vinnande av medlemskap; medlemsantal vid årsmötet 114. Med anledning av jubileet hade hederstecknet i silver tillerkänts 12 25-årsjubilarer, däribland ifrån Sverige Sune Ekeskär och

Leif Pahlsson

¹⁾ Jfr Sheila Gunn, "Way cleared for Thatcher to become Countess of Finchley", *The Times*, 3/10 1991, s 1, med efterföljande artiklar 8/10, s 1, 16 och 22, och insändare 7/10 s 15 och 8/10 s 17, om eventuell ärftlig värdighet i kommande "resignation honours list."

Ernst Pressler: Schraubtaler, Schraub- und Steckmedaillen aus vier Jahrhunderten. Eine Ausstellung in der Volksbank Tübingen. 62 s + 8 färgplanscher, illustrerad. Remmingsheim 1990.

Jag har tidigare i SNT anmält G. Förschners arbete om beståndet i myntkabinettet vid Frankfurt am Mains historiska museum ("Kleinkunst in Silber, Schraubtaler und Schraubmedaillen des Münzkabinetts"). Det nu anmälda arbetet är resultatet av en utställning med objekt från skilda håll.

Inte mindre än 118 föremål har sammanförts och flertalet är avbildade (även större delen av deras innehåll). Fyra århundraden passerar förbi — det senaste exemplet är från 1980-talet (!). Tyskland och Österrike dominerar självfallet, men exempel finns även från Frankrike, England, Danmark, Sverige och USA samt Vatikanstaten.

Genomläsningen får en att gång på gång häpna över vad som på detta sätt kunnat rymmas inne i ett mynt eller en medalj — "die ganze Geschichte in einer Nuss"!

NUF

AUKTIONER

SVENSKA

Nov 14-15 Stockholm, B Ahlström

UTLÄNDSKA

Nov 4 London, Glendining's
4-6 Frankfurt, Peus Nachf
6 Oslo, Oslo Mynthandel
11-13 Köln, Münz Zentrum
19-21 München, Hirsch Nachf
24-26 Frankfurt, Frankfurter
Münzhandlung
25 London, Glendining's
Dec 9 London, Glendining's

MÄSSOR

UTLÄNDSKA

Nov 9 Oslo, Oslo International
Coin Show
29 Hannover, Münzsammler-
treff

Kungl Myntkabinettet

Utställningar: Ingång under
okt och nov tillfälligt från
Storgatan 41, 2 tr, Stockholm

Specialutställning:
"Gustav III:s medaljhistoria"
tom 15 jan -93

Ring i övrigt telefon 08-783 94 00
mellan kl 9-11 och 13-15
för information.

Museet:
Tisdag - söndag 12-17
Måndag stängt

Besökstid: tisdag 13-16
ingång (tillfälligt) Storgatan 41

Besöksadress
(efter överenskommelse om tid
per telefon): Storgatan 41

Postadress:
Box 5405, 114 84 Stockholm
Tel: 08-783 94 00

FÖRENINGAR

ALINGSÅS NUMISMATISKA FÖRENING har möten första torsdagen i februari - april och oktober - december i Sparbankens filmsal kl 19.00. Upplysningar: tel 0302-130 69.

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti). Apollögården vid Almvägen, Fagersta. Tid: kl 19.00. Upplysningar: tel 0223-116 71.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB. Möteslokaler Borlänge, Samlaren, biblioteket Borganäsvägen, Falun, Kristinegården, Kristinegatan 9-II. Uppl tel 0243-258 56.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING. Auktionsmöten med föredrag hålles andra måndagen i månaden kl 18.45 i Traktören (Tr), Köpmansgatan 20. Studiecirkeln möts i klubblokalen (KL), Jungmansgatan 57, 18.30. Medaljcirkeln 1:a onsd och Fotocirkeln 3:e onsd. Antik- och Medeltidsektionen 4:e torsd och Utlandscirkeln sista sista tid i månaden. GNF, Box 5289, 402 25 Göteborg. Kontaktman: Bo Nordell, 031-10 65 49 (dagtid). Anbud: Anders Falk, 031-13 31 41.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli - aug. Upplysningar: 035-12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad utom juni - aug. Upplysningar: Evert Olofsson 0413-221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria tisdagen i varje månad (utom juni - augusti) kl 19.00 i SPF, S. Långgatan 39, Kalmar. Upplysningar: 0480-159 29, 703 43.

KARLSKOGA NUMISMATISKA FÖRENING har möten andra onsdagen i varje månad (utom juni, juli och aug.) kl 19.00 i S-E-Banken, Torget, Karlskoga. Auktioner vår och höst. Upplysningar 506 41 eller 365 39.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad i SPF-lokalen, Djulög, 51, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150-210 45 el 151 00.

MYNTKLUBBEN KLIPPINGEN har myntträff första tisdagen i jan.-april, sept.-dec. Lokal: G. A. skolans matsal, S. Järnväggsgatan, Sundsvall. Information om mynt, värdering, auktion, lotterier. Köp och sälj. Tel. 060-55 64 18, 11 35 03.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING. Myntträffar med aktiviteter och auktion i "Utbildningshuset", Åkergr. 1, Lund. Upplysningar: vard 046-14 43 69 kvällar 046-13 46 47.

FÖRENINGEN NORDVÄSTMYNT håller sammanträde med auktion i Folkets Hus, Klippan, kl. 19.00, andra fredagen i varje månad. Upplysningar och auktionslista tel. 0451-132 88.

NOLA MYNTKLUBB har möten 3:e tisdagen varje månad augusti - april, utom december. Lokal: Nolas skolan sal 316, Örnsköldsvik. Uppl. tel 0660-166 48 eller 0660-402 20.

NORRKÖPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj - augusti i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011-12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö sista tisdagen i varje månad utom dec, juni - juli. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910-186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten kl 19 första onsdagen i varje månad (ej juli - augusti). Lokal: Valbo Kommunalfhus. Upplysningar: tel 026-18 18 36.

SIGTUNA MYNTKLUBB har möten 4/11, 2/12 kl 19.00 i klubblokalen Rosersbergsvägen 27 B i Rosersberg (auktioner, lotterier, bytesverksamhet mm). Klubblokalen öppen helgfri onsd 13.00-17.00 sept - maj (auktionsobjekt och bibliotek). Uppl 08-590 381 90.

MYNTKLUBBEN SKILLING BANCO, Linköping, har möten andra helgfria torsdagen i varje månad (utom maj - augusti) i Huvudbiblioteket, Hunnebergsgatan 8, Linköping i Lindblomsrummet 1 tr upp kl 18.30-21.00. Årligen anordnas en antik- och samlarmässa samt en resa till Frimynt i Helsingborg. Upplysningar: tel 013-12 22 62.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni - augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen: Kungsgatan 38 A, Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19-21 under september - maj.

SKÖVDE NUMISMATISKA FÖRENING Lokal: Servicehuset Bagaren, Hertig Johansgatan 22A, Skövde. Upplysningar: tel 0500-808 50 (Thord Lund).

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB. Möten på Folkare fotoklubb, Teleg. 19, Avesta. Upplysningar: tel 0226-562 78.

TRELLEBORGS MYNTKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Sparbanken Skånes samlingsal, CB Friisgatan 4A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotterier mm. Upplysningar: tel 0410-241 31.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna, kl 19.00 andra tisdagen i varje månad utom juni, juli, augusti och december. Upplysningar: tel 0755-102 03.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA har möten på Uppsala Universitets myntkabinett 10/11 (föredrag), 8/12 (föredrag). Tid: 19.00. Upplysningar: 018-54 97 11.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion sista fredagen i varje månad utom december på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15. Visning från kl 18.15. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag och dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345-112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING har sammanträde 3/12 (med auktion) i Röda Korsets lokaler, Hovsg 11, Växjö. Upplysningar: 0470-731 14.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten första torsdagen varje månad oktober - maj kl 19.00. Gamla Bangatan 45, Ludvika.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten i M-lokalen, Järntorgsgatan 3, 25/11 kl 19. Upplysningar: tel 019-13 52 13.

Svenska innehavare. . .

Forts från sid 199

medaljen "For druknedes redning" - en förnämlig kombination. En finländare, skeppskapten Carl H Wikander från Åbo, erhöll den norska medaljen 1862.

B. Medaillen for ædel Daad

Instiftad 1885 i tre klasser: 1:a klassen, i guld med krona (29,5 mm), 2:a klassen, i silver med krona (36 mm), och 3:e klassen, i silver utan krona (29,5 mm). Efter unionsbrottet 1905 beslöt att, i stället för i klasser, utdela medaljen antingen i guld eller i silver, båda med krona (29,5 mm). Senast utdelades guldmedalj 1937; denna hade då tilldelats inalles 51 normmän, varav 20 under unionstiden (*Gylendals store konversationsleksikon*, 4, 2 uppl, Oslo 1965, sp 318-9). Under samma tid hade 25 utlänningar erhållit (senast 1903) 1:a klassen, därav 13 med brittisk anknytning och tre svenskar samt en finländare.

1:a klassen:

1896 - Lewerentz, Ernst Georg, svensk undersåte, bosatt i Lourenço Marques
Cederwall, Carl W, d:o

1900 - Kylberg, Fredrik Wilhelm, svensk styrman; kapten i flottans reserv, RVO 28, GMr, Vattholma, f 77 † 63 (?)

2:a klassen:

1893 - Nilson, Carl, angives såsom belgisk sjöman, men sannolikt svensk i belgisk tjänst (samma anmärkning gäller personer med uppenbart danska namn vid samma tillfälle)

1894 - Holmberg, Erhard, svensk sjöman

1900 - Degerholm, Johan, svensk matros
Svensson, Oscar, d:o
Andersson, Oscar, svensk matros
Gustafson, Gottfried, d:o

1902 - Håkanson, A, svensk styrman
Bland de 279 utländska innehavarna av denna klass märkes 79 briter (motsv) och 10 danskar (jämte de ovan antydda); antalet normmän 124.

3:e klassen:

1891 - Petterson, Carl Alfred, från Oscarshamn
1893 - Falk, DK, svensk sjöman

1897 - Messing, Victor, svensk matros

Osberg, G, svensk matros
Lewander, Y, d:o

1901 - Göransson, Anders, sjöman, från Vänersborg

Nilsson, John, d:o från Malmö

Petterson, Anders Johan, svensk matros

Anderson, Karl Johan, d:o
Nilson, Karl, d:o

Anderson, Martin, d:o
Ingebretsen, Samuel Osean, svensk fiskare

Johanson, Julius, d:o
Jacobsen, Hilmer Martin, d:o

Anderson, Oluf, d:o

1902 - Carlsson, M, svensk matros
Johansson, J, d:o

Andersson, Karl, svensk eldare ("Fyrböder")
Larsson, Johan Albert, d:o

Bland de 434 utländska innehavarna av denna klass märks 345 briter (motsv, dvs från samvåldesländer), 14 danskar och två finländare; antalet normmän 155. Medaljen har således under perioden utdelats inom Norge 299 gånger och till utlandet 798 eller inalles 1.097 gånger.

Under 1800-talet utdelades - från 1842 - motsvarande svenska medalj, "För berömliga gärningar" 424 gånger och med den latinska inskriften "Sui memores alios fecere merendo" 55, vartill komma 79 kända fall av "Illis quorum" för livräddningsbragder under ungefär samma period. Måhända återspeglas Norges särställning såsom sjöfartsnation i dessa siffror - flertalet belönade tillhörde ju sjöfartsnärigen, vilket ju alls ej i samma utsträckning gäller de svenska medaljerna.

Uppgifterna återförs på *Norges statskalender*. Årgång 1906 innehåller en huvudsaklig sammanfattning med namnlistor, dock beträffande 2:a klassen till utlänningar 1886-1899 i årgång 1900 och 3:e klassen till dylka 1886-93 i årgång 1894, 1892-95 i d:o 1896, 1896-1901 i d:o 1902 och 1902-04 i d:o 1905. Utländskt innehav av medaljen "For borgerdaad" täckes av årgångar 1882 (för 1833-81) och 1886 (för 1875-85). Oskar II:s olika medaljer redovisas sista gången i årgång 1906, medan årgång 1925 har sammanfattande listor över dittillsvarande norska medaljtilldelningar efter 1905; därefter övergås huvudsakligen till årsredogörelser. *Leif Pahlsson*

Kungl Myntkabinettet

EXTRA ERBJUDANDE TILL JUL!

PAKETPRIS: 450 KR inkl frakt + exp avg

*Sveriges Mynthistoria Landskapsinventeringen nr 1-6.
För Er som saknar vissa delar lämnar vi 20% per del.*

BESTÄLL FÖRE JUL: 20%

*Nr 7 Myntfynd från Härjedalen, Jämtland och Medelpad
ordinarie pris ca 80 kr + 25 kr (frakt + exp avg).*

Andra tips: Gustav III:s utställningskatalog, affischer m m.

TEL 08-783 94 29 • FAX 08-663 97 35

Box 5405, 114 84 STOCKHOLM